

Waar het platteland vroeger de stad moest voeden, is het van productieruimte steeds meer consumptieruimte geworden. Hoog tijd om na te denken over een optimale invulling van die nieuwe functie. Op 12 april organiseren het KNAG, AGORA en de Rijksuniversiteit Groningen hierover een symposium.

Platteland als consumptieruimte

Nederland heeft – zeker internationaal gezien – geen echt grote stad. Het is een verzameling kernen van verschillende grootte met daartussen stukken landbouwgebied, bedrijventerreinen, *suburbs* en Vinex-wijken. Toch spelen de begrippen stad en platteland nog altijd een grote rol in de verbeelding van Nederland en in het beleid. Zo wordt de stedelijkheid van de metropoolregio's in de Randstad in de nieuwe structuurvisie *Infrastructuur en Ruimte* een grote rol toegedicht in de economische toekomst van Nederland. Een door mondiale diensten gedreven kenniseconomie heeft immers een voorkeur voor een stedelijke locatie.

Betekent dit het einde van het platteland, een perspectief van krimp en 'schade beperken', zoals dezelfde structuurvisie schetst? Of kunnen we de rol van het platteland herdefiniëren en het beleid richten op nieuwe functies?

Productie en consumptie

Van oudsher stond het platteland in dienst van de steden. Het leverde het voedsel en de grondstoffen die de verdere verstedelijking en industrialisatie mogelijk maakten. Het platteland was een productieruimte: als efficiëntere landbouw vroeg om grotere, rechte percelen, volgde onherroepelijk ruilverkaveling. De beleidsmakers maalden niet om het verlies van idyllische kromme weggetjes en houtwallen.

Het idee van een ommeland als 'voorzien van de stad' is echter niet meer van de

21^e eeuw. In de gemonialiseerde samenleving halen we grondstoffen en voedsel van over de hele wereld. De agrarische werkgelegenheid op het platteland neemt al decennia af. Dirk Strijker en Marianna Markantoni berekenen dat in de allerkleinste dorpen en hun buitengebied nog hooguit 15% van het besteedbaar inkomen wordt verdiend in de landbouw. Het areaal landbouwgrond neemt minder snel af, maar in plattelandsgebieden is toch een figuurlijke open ruimte ontstaan die opnieuw ingevuld kan worden. En dat gebeurt ook, zeker als het platteland dicht bij de stad of grote infrastructuurverbindingen ligt. Zo is er in de buurt van de steden grote belangstelling voor wonen in het groen. Ruimte-intensieve bedrijvigheid is best bereid zich verder uit de stad te vestigen als dat in de kosten scheelt. En het plattelandstoerisme kan uitgroeien tot een bloeiende sector. Grote delen van het platteland gaan functioneel meer bij de stad horen en zijn deels consumptieruimte geworden. De vervlechting van oude en nieuwe bewoners, verschillende economi-

Een lokaal overstijgende visie ontbreekt omdat de regio grotendeels is losgelaten

sche activiteiten en bijbehorend ruimtegebruik stellen ons voor dilemma's en conflicten. Van wie en waarvoor is het platteland eigenlijk?

Beleveniseconomie

Het idee dat het platteland zich ontwikkelt van productie- tot consumptieruimte is nu zo'n 20 tot 30 jaar oud en valt samen met de opkomst van de nieuwe culturele geografie, die zich richt op identiteit en betekenis van een plek voor de gebruikers. Een boek als *De beleviseconomie* van Pine en Gilmore was begin deze eeuw zeer populair bij ruimtelijke planners. Zij zagen de ruimtelijke omgeving als een theater waar mensen belevenissen consumeren. Bijzondere kenmerken van plaatsen, streekidentiteiten, erfgoed en rurale idyllen speelden allemaal een rol om de 'consumptie-ervaring' zo bijzonder en uniek mogelijk te maken. Vanaf eind jaren 70 waren de kromme weggetjes, houtwallen en oude boerderijen een pluspunt waarmee geld te verdienen viel, in plaats van een hindernis voor grootschaliger productie. Dit paste vervolgens ook mooi in het duurzaamheidsverhaal.

Maar zijn de ruimtelijke opgaven van het platteland als consumptieruimte wel net zo eenduidig? Bij beleving hoort immers diversiteit. Als alle gemeenten dezelfde paardenboerderijen en ruime villa's in het groen aanbieden, krijgen we wel een heel beperkt consumptieaanbod. Dat leidt tot 'negatieve externe effecten', zoals dat heet in de econo-

De campagnearavan van Platteland: vakantieland, een website waar je boerderijvakanties kunt boeken.

mische geografie. Toeristische attracties trekken verkeer aan en als het buitengebied vol villa's komt te staan, woon je in een villawijk, en niet meer in een buitengebied. Overconsumptie kan de ruimtelijke beleving danig aantasten. Op dezelfde manier kan de intensieve veehouderij door zijn visuele en reukbeleving de associatie met een idyllisch platteland om zeep helpen. Maar hoe idyllisch is het platteland zonder boeren?

Planning

Bij de voorbereiding van de *Vijfde Nota Ruimtelijke ordening* waren de beleidsmakers zich van deze dilemma's bewust. In een serie rapporten pleitten de VROM-raad, de Raad voor het Landelijk Gebied en het Ruimtelijk Planbureau daarom voor een voorzichtige menging van functies en overloopgebieden en was er veel aandacht voor de diversiteit van het Nederlandse platteland. Sommige agrarische bedrijvigheid combineerde uitstekend met toerisme en natuurbehoud, andere activiteiten niet. Wonen kon een mooie be-

Als alle gemeenten villa's in het groen gaan aanbieden, is het buiten straks één villawijk

Symposium

Het symposium *Platteland als consumptieruimte?* vindt plaats op 12 april, vanaf 13.30 uur (ontvangst vanaf 13.00 uur) in het Zernike complex van de Rijksuniversiteit Groningen. Deelname kost €40. KNAG-leden en AGORA-abonnees krijgen €5 korting. Studenten betalen €10.

Meer informatie en aanmelding: www.knag.nl

stemming zijn voor oude boerderijen die niet meer in gebruik waren, maar te veel bijbouwen bedreigde de kernwaarden van het Nederlandse platteland: natuurbehoud, cultureel erfgoed, waterbeheer en open ruimte. Ook hadden de beleidsontwikkelaars oog voor de sociale problematiek van het platteland. De ruimtelijke ordening van het platteland moest rekening houden met de belangen van de 'autochtone plattelandsbewoner'.

Het afgelopen decennium heeft de Nederlandse planologie een enorme ommezwaai gemaakt. De *Vijfde Nota Ruimtelijke ordening* is door de kabinetten-Balkenende nooit uitgevoerd en het rijk heeft zich grotendeels teruggetrokken uit de ruimtelijke ordening. Van behoedzaamheid en voorzichtig mengen van stedelijke en rurale functies is niet veel terechtgekomen. Populaire rurale plekken,

zoals het Groene Hart en grote delen van de Nederlandse zandgebieden, verstedelijken in een hoog tempo. Tegelijkertijd kampt de periferie vooral met krimp, en concurreren buurgemeenten elkaar kapot, zoals in Zuid-Limburg. Tegelijkertijd is het idee van de consumptieruimte nog steeds belangrijk als het gaat om plattelandsontwikkeling. Een lokaal overstijgende visie ontbreekt echter, omdat de regie grotendeels is losgelaten. Samenwerking van onderop staat vaak nog in de kinderschoenen. Al met al voldoende redenen om het platteland als consumptieruimte nog eens kritisch tegen het licht te houden. Hoe staat het Nederlandse platteland er economisch, sociaal en demografisch voor? Wat zijn de verschillen tussen de regio's? Waar is het nuttig te denken in termen van een consumptieruimte? Waar moeten productie en consumptie juist hand in hand gaan? En tot slot, hoe organiseer je die ontwikkeling? Is concurreren goed, of is samenwerken beter? En wat zijn dan de hobbels op de weg?

Op 12 april organiseren het KNAG, AGORA en de Mansholtleerstoel RuG/FRW het symposium *Platteland als consumptieruimte?*, met aandacht voor de economie met oude en nieuwe dragers, de demografie, de sociale aspecten en de *governance* van het moderne platteland (kader). •

Bronnen

- Dam, F. van, L. Bijlsma, M. van Leeuwen & H. Pálsdóttir 2005. *De LandStad. Landelijk wonen in de netwerkstad*. NAI Uitgevers/Ruimtelijk Planbureau, Rotterdam/Den Haag.
- Huigen, P.P.P. 1996. *Verliest het Platteland zijn streken?* Oratie, Rijksuniversiteit Groningen.
- Pine, J. & J.H. Gillmore 1999. *De Beleviseconomie*. Academic Service, Schoonhoven.
- Platteland. AGORA Magazine 2011-4, www.agora-magazine.nl
- Raad voor het Landelijk Gebied 1999. *Geleid door kwaliteit: Interim advies over landelijke gebieden en de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening*. Raden voor de Leefomgeving en Infrastructuur, Den Haag.
- VROM-raad 1999. *Sterk en mooi platteland*. Raden voor de Leefomgeving en Infrastructuur, Den Haag.
- Woods, M. 2005. *Rural Geography: Processes, Responses and Experiences in Rural Restructuring*. Sage.